

Kantoor van Afgifte: 2800 Mechelen 1

P309638

België - Belgique
P.B. - P.P.
2800 Mechelen 1
BC 7215

Nieuwsbrief

6^e jaargang Nr 3 – juli - augustus - september 2006

Mossen en Lichenen
Planten
paddestoelen

Versijnt
driemaandijks
6de jaargang

afzendadres:
Michiel Coxiestraat 11
2800 Mechelen
studie@natuurpunt.be
www.natuurpunt.be

natuurpunt

Deze nieuwsbrief wordt gratis toegestuurd aan al de leden van:

- ❑ De Werkgroep Mossen en Lichenen
- ❑ De Plantenwerkgroep
- ❑ De Paddenstoelenwerkgroep

Wenst u lid te worden van één van de werkgroepen en de nieuwsbrief op regelmatige basis te ontvangen, stuur dan een briefje naar Natuurpunt Studie, Michiel Coxiestraat 11, 2800 Mechelen of een mailtje naar Studie@natuurpunt.be

Het is ook mogelijk de nieuwsbrief digitaal te ontvangen (PDF-formaat). Wie dit wil kan ons hiervoor contacteren.

Wenst u de nieuwsbrief niet langer te ontvangen, geef dan een seintje. Dat spaart moeite en papier.

Veel leesplezier !

De volgende nieuwsbrief zal in november verschijnen. Artikels en kalenders kunnen tot 20 oktober ingestuurd worden...

Wil u ons financieel steunen dan kan dat. Giften vanaf 30€ zijn fiscaal aftrekbaar.

Storten kan op rekening rek nr : 230-0524745-92 met vermelding van de volgende projectnummers (opgelet, dit zijn nieuwe nummers!):

- Natuurstudie algemeen	2000
- Hyla	2151
- Fonds H.Franckx.....	3150
- Zoogdierenatlas	2450
- Zoogdierenwerkgroep	2451
- Hamsterproject.....	2470
- Vleermuizenwerkgroep	2461
- Vogelwerkgroep	2401
- Plantenwerkgroep	2351
- Ongewerveldenwerkgroep	2251
- Paddenstoelenwerkgroep	2301
- Mossenwerkgroep.....	2201

Projectnummers individuele Plantenwerkgroepen:

- PWG Afdeling Gent.....2352
- PWG West-Vlaanderen.....2353

Giften op deze nummers zijn integraal voor de ondersteuning van de desbetreffende werkgroepen.

INHOUD

Nieuwsbrief Mossen- en Lichenen

Activiteiten Vlaamse Werkgroep voor Bryologie en Lichenologie (Serge Hoste)	7
Inleidende cursus bryologie (“mossen”) (Serge Hoste)	7
Werkgroep Mossen en Lichenen: Planning 2006-2007 (Chris Janssens)	8

Nieuwsbrief Planten

De Daknamse meersen (13/05/2006) (Erik Molenaar)	13
De Antitankgracht te Haacht (27/05/2006) (Erik Molenaar)	17
Botanische onderzoeken in Maasmechelen en omgeving (03/06/2006) (Erik Molenaar)	20
Nog meer Vette-meers in Eksaarde en Moerbeke (01/07/2006) (Erik Molenaar)	23
Botanische onderzoeken in Averbodebos (08/07/2006) (Erik Molenaar)	25
Botanische onderzoeken in de Hobokense Polfer (22/07/2006) (Erik Molenaar)	28
Een botanisch bezoekje aan de Goorkens in de Hoge Rielen (27/07/2006) (Erik Molenaar)	32
Nog meers: Vervolg botanische onderzoeken in Daknem (05/08/2006) (Erik Molenaar)	33

Nieuwsbrief Zwammen

Natuurpunt Moervaart-Zuidlede: Cursus Paddestoelen (Maartje den Herder)	39
Paddenstoelen Werkgroep Westhoek programma 2006 (Pol Debaenst)	39
Mycologia Zuid-West-Vlaanderen: Programma 2006 (Christine Hanssens)	40
Kalender Paddenstoelenwerkgroep Zuid-West-Brabant (Pierre Kestemont)	42
Paddestoelengids voor onderweg. Verkrijgbaar bij Natuurpunt Winkel (Roosmarijn Steeman)	42

Nieuwsbrief MOSSEN & LICHENEN

6e jaargang, nr. 3
juli 2006

natuurpunt
Studie

Werkgroep Mossen en Lichenen

een *symbiose* tussen
Floristisch Onderzoek voor
Natuurbehoud
&
Natuurpunt

Voorzitster:

* Chris Janssens (tel. 014/21.67.49)

Secretaris:

* Karl Hellemans (tel. 03/383.26.58)

Hulpsecretaris:

* Olivier Heylen (tel. 015/22.61.81)

Penningmeester:

* Jan Dirx (tel. 014/58.64.64)

Ereleden:

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

* Hubert De Meulder (tel. 03/830.13.87)

Kanaliserings artikels:

* Marie-Claire Bottu (tel. 011/68.03.01)

* Tim Polfliet (tel. 015/29.72.73)

* Pierre Kestemont (tel. 02/377.52.10)

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

Redactie:

* Marie-Claire Bottu (tel. 011/68.03.01)

* Jan Dirx (tel. 014/58.64.64)

* Hilaire Geers (tel. 03/658.73.34)

* Chris Janssens (tel. 014/21.67.49)

* Pierre Kestemont (tel. 02/377.52.10)

* Erik Molenaar (tel. 03/218.59.69)

* Vera Tetsch (tel. 014/36.88.50)

* Willi Sas (tel. 03/293.88.49)

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

* Henri Stappaerts (tel. 03/288.43.70)

* Walter Van Spaendonck (tel.03/480.54.24)

Eindredacteur:

* Tim Polfliet (tel. 015/29.72.73)

Excursieplanning:

* Vera Tetsch (tel. 014/36.88.50)

Cursusverantwoordelijken:

* François Van Uffelen
(tel. 03/383.33.63)

* Hans Vermeulen (tel. 014/47.29.50)

Hoofdverantwoordelijke lokaal:

* Karl Hellemans (tel. 03/383.26.58)

Contactpersonen:

* Tim Polfliet (tel. 015/29.72.73)

M. Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

* Juul Slembrouck (tel+fax 03/321.32.75)

Drakenhoflaan 147, 2100 Deurne

* Hans Vermeulen (tel. 014/47.29.50)

Graatakker 11, 2300 Turnhout

Doelstellingen Werkgroep

- * bijdrage vormen voor natuurbehoud/-beheer
- * ecologisch onderzoek
- * verspreidingsonderzoek
- * popularisatie van de (korst)mossenstudie
- * stevige band met educatie: cursussen en initiatie-excursies
- * publicaties

De Werkgroep Mossen en Lichenen FON - Natuurpunt is een symbiose tussen de Werkgroep Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud en Natuurpunt. De werkgroep F.O.N. bestudeert al meer dan een decennium de mossen van ons land. De werkgroep opereerde in het verleden hoofdzakelijk in het Antwerpse maar richtte ook tal van excursies elders in, o.a. naar Wallonië en het buitenland.

De werkgroep staat open voor iedereen die geïnteresseerd is in mossen en/of lichenen, leken of gevorderden. Op de excursies worden beginners met zorg opgevangen (educatie). Er wordt tevens veel gewerkt aan feed-back naar de leden. Met dit alles poogt de werkgroep zijn steentje bij te dragen aan zowel mossen- en lichenenstudie, als aan het natuurbehoud.

Voor meer informatie kan u terecht bij:
Tim Polfliet en Roosmarijn Steeman
Michiel Coxiestraat 11
2800 Mechelen
tel. 015/29.72.73
e-mail mossen@natuurpunt.be
of korstmossen@natuurpunt.be

***Vergeet uw eigen bijdrage (artikels...)
aan de Nieuwsbrief niet!***

Activiteiten Vlaamse Werkgroep voor Bryologie en Lichenologie

Serge Hoste

PROGRAMMA ACTIVITEITEN SEPTEMBER – DECEMBER 2006

za 2 september: Bureken – Brakel. Afspraak 9u30, kerk van Zegelsem (tussen Brakel en Oudenaarde), Verantwoordelijke: Serge Hoste (gsm: 0494707301) .
Website: www.rlva.be en www.natuurpunt.be.

Zo 24 September: "De Stropers", Stekene (Oost-Vlaanderen). Bos, heide en heideherstel. Afspraak 9u30, Parking ingang aan de Reynaertbank. Dit is één kilometer langs de gewestweg N403 Sint-Niklaas - Hulst, noordelijk richting Hulst (NL), vanaf de snelweg E34 Antwerpen-Kust. Verantwoordelijke: Willy van Rompu en Dirk De Beer (gsm 0474 73 73 95).

Za 14 oktober: Tenhaagendoornheide, Houthalen-Helchteren (Limburg).

Heidegebied Afspraak 9u30, carpoolparking van Houthalen aan afrit 29 van de E314
Verantwoordelijke : Josse Gielen 0485 555 828 en Koen VandeKerckhove 0478 886 402
Website: zie ook www.bryolim.be

Inleidende cursus bryologie ("mossen")

Serge Hoste

Deze cursus tot een opleiding als amateur-bryoloog is een initiatief van De Vlaamse Werkgroep voor Bryologie en Lichenologie in samenwerking met Nationale Plantentuin, Bryolim, FON en Natuurpunt.

Met behulp van hoorcolleges, demonstraties, practica, excursies wordt de cursisten een basisopleiding bryologie gegeven: algemene inleiding tot de bryologie, de bladmossen, de levermossen, microscopische en veldtechnieken, ecologie en fysiologie. Daarnaast hebben de cursisten de kans om een onderwerp naar keuze uit te werken (een inventarisatie, een microscopische studie, groeivormen, populatie-ecologie, fotograferen van mossen, opstellen van gegevensbanken, enz...). Bij de aanvang wordt biologische voorkennis op het niveau van middelbaar onderwijs vereist. Enige ervaring met plantkunde / veldbiologie is nuttig. Omdat een handlens absoluut nodig is, wordt aan de deelnemers gevraagd om tijdens de practica en excursies een goede handlens (minimaal 10x, bvb type Eschenbach) mee te brengen.

De cursus vindt plaats tussen 06/11/06 en 22/04/2007. In die periode worden op 5 zaterdagen (10u – 17u) lesactiviteiten georganiseerd (3 aan de Universiteit Antwerpen, 2 aan de Nationale Plantentuin Meise) en vindt een afsluitend weekend in een Limburgs topgebied plaats.

Lesgevers: Herman Stieperaere (bryoloog aan de Nationale Plantentuin), Geert Raeymaekers (bryoloog), Serge Hoste (UGent) en Dirk de Beer (Ankona).
Begeleiding en praktische organisatie: Marie-Claire Bottu (VWBL).

Prijs: 100 €. Deze prijs omvat de kosten voor de syllabus, de reservatie en verzekeringskosten voor het huren van de lesruimtes, gebruik van goede microscopen en binoculaires, basisdocumentatie van de excursiegebieden, reiskosten lesgevers, en het afsluitend 2-dagen weekend in Limburg (1 overnachting en maaltijden).

Mogelijke opties:

Siebel, H. en H. Doring. 2006. Beknopte Mosflora van Nederland en België. KNNV uitgeverij. Deze nieuwe mosflora is nu het standaardwerk voor elke bryoloog en wordt tijdens de cursus gebruikt: Prijs: 40 €

Pincetten: 1 kromme en 1 rechte pincet van zeer goede kwaliteit: samen 30 €. Deze pincetten zijn nodig om materiaal voldoende precies te kunnen dissecteren.

Mosflora en pincetten worden u bij de aanvang van de cursus bezorgd.

Voor alle informatie contacteer Marie-Claire Bottu: marieclaire.bottu@skynet.be
Zoutleeuwsesteenweg 105, 3803 Duras/St. Truiden

Inschrijving: ten laatste op 15 september 2006 (beperkt tot 20 deelnemers) door overschrijving van 100 € (of 130€, 140€ of 170€ al naargelang de opties) op rekeningnummer 230-0026562-04 van de Vlaamse Werkgroep Bryologie en Lichenologie t.a.v. VWBL-Ludo Smets (penningmeester VWBL), A. Van Dijkstraat 13, B-2300 Turnhout. Vermelding: cursus BRYO (indien nodig: + Flora en/of + pincetten).

Werkgroep Mossen en Lichenen: Planning 2006-2007

Chris Janssens

De data in 2006 :

Maandagen: 16/10, 23/10, 30/10, 6/11, 13/11, 20/11, telkens **om 12 u.** afspraak aan het Ecocentrum De Goren te Mol, op de Postelseweg schuin over de ingang van Center Parcs "De Rauwe Meren"

Maandag 27/11 eerste microscopiedag **om 12u** in het lokaal "Bijentuin" van de Natuurgidsen Schilde in Schildhof te Schilde (gelegen einde Bellevuedreef, in het park)

Er is dan de gelegenheid om uw microscoop te ijken. U hebt dan wel zelf een meetoculair nodig. Het nodige ijkglaasje wordt door Chris Janssens meegebracht mits een seintje.

Maandagen: 4/12, 11/12, 18/12.

C: de data in 2007:

Maandagen: 8/01, 15/01, 22/01

Maandag: 29/01 microscopiedag in lokaal "Bijentuin" Schildehof.

Maandagen: 5/02, 12/02, 19/02 Terug Buitengoor!

Maandag 26/02 microscopiedag terug in Lokaal "Bijentuin" Schildehof.

Maandagen: 5/03, 12/03 normaal terug Buitengoor.

Maandag 19/03 **uitstap naar Purnode ganse dag met picknick, om 9u30 aan de kerk!** zie hieronder de wegbeschrijving.

Maandag: 26/03 normaal terug Buitengoor! Laatste geprogrammeerde activiteit.

Let wel op! Wanneer Buitengoor vroeger zou afgewerkt zijn dan voorzien, wordt het volgende project de Liereman! Het is dus aangewezen als je later wil inpikken u telefonisch te informeren over de stand van zaken en de mogelijke nieuwe afspraakplaats.

Enkele personen waar je terecht kunt:

Chris Janssens tel: 014/21 67 49

Jan Dirkx tel: 014/58 64 64

Purnode wegbeschrijving: E411 tot afrit 19 Spontin. Daarna rij je richting Yvoir N937. Je passeert eerst Dorinne en komt daarna langs Purnode. Afspraak aan de Kerk om 9h30.

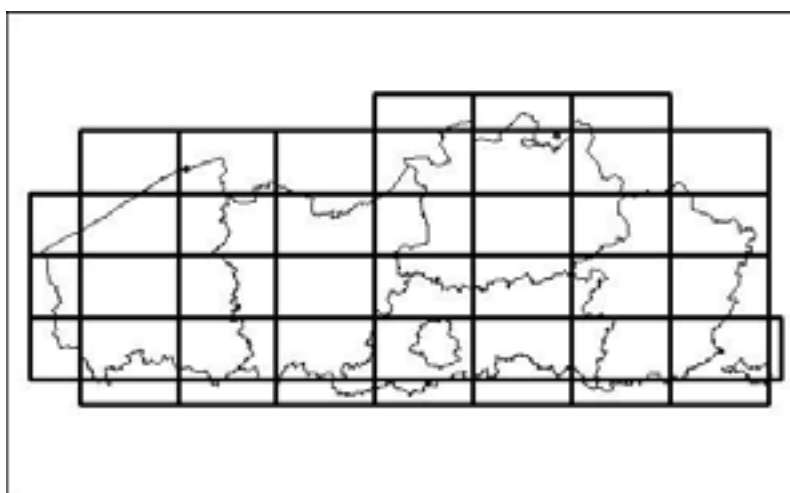
Ter informatie:

Dries van den Broeck heeft een nieuw project van onderzoek naar korstmossen als bio-indicatoren voor luchtverontreiniging in de provincie Vlaams Brabant. Voor deze excursies neem contact op met Dries. Tel: 0472/57 04 28 of dries.vandenbroeck@telenet.be

NWB

Nieuwsbrief PLANTEN

6e jaargang, nr. 3
juli 2006

natuurpunt
Studie

Plantenwerkgroepen Natuurpunt

In het Vlaamse land zijn tientallen plantenwerkgroepen actief binnen natuurpunt. Zij organiseren i.s.m. de natuurvereniging talloze planten excursies. De meeste excursies staan ook open voor beginners. Er wordt normaal expliciet aandacht besteed aan educatie (zeker in het kader van de provinciale werking).

Veel werkgroepen doen aan inventarisatie op kilometerschaal (via het 'IFBL-raster' dit in het kader van atlasprojecten. Een reeks werkgroepen spitst zich evenwel toe op de studie en inventarisatie van gebieden zoals biotopen en reservaten. Tijdens een aantal activiteiten van de werkgroep Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud wordt zelfs zeer nadrukkelijk aan vegetatiekunde gedaan (vegetatie-opnamen). U hebt als vrijwilliger de kans om hieraan actief deel te nemen en bij te leren.

Informatie inventarisatie & monitoring:

Tim Polfliet en Roosmarijn Steeman
Natuurpunt Studie
Coördinatoren
Cel planten, mossen, lichenen, fungi
Michiel Coxiestraat 11
2800 Mechelen

tel. 015/29.72.73
fax. 015/42.49.21 (tav. Studie)

e-mail:
planten@natuurpunt.be

Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud

Voorzitter:
Erik Molenaar
Ferdinand Coosemansstraat 24
2600 Berchem
tel. 03/218.59.69

e-mail
erik.molenaar@skynet.be

fon-o-foon 0474/35.53.69

FON-Website:
<http://users.skynet.be/fon/>

Website (algemeen):
<http://www.natuurpunt.be>
(cfr. natuurstudie)

Nationale Werkgroep Botanie

Voorzitter:

André Van den Bergh
Vitsgaard 9
1745 Opwijk
tel. 052/35.05.18
GSM 0472/ 68.83.35

e-mail:
andre.vandenbergh@scarlet.be

NWB

Vergeet uw eigen bijdrage aan de
Nieuwsbrief Planten niet!

De Daknamse meersen (13-05-2006)

Erik Molenaar

Vooraf

De meersen in Daknam liggen in een valleiencomplex dat is opgebouwd door de Durme en haar zijbeken. Het dorp zelf ligt op een rivierduin dat zich enkele meters boven de meersen bevindt. Daar concentreert zich - al van in de Steentijd - de bewoning.

De botanische potenties zijn erg hoog in de overgangen tussen de hoge schrale zandgronden en de venige dalen waar plaatselijk kalkhoudende kwel uittreedt. Het gebied wordt al vele jaren droog getrokken langs allerlei wateringen en het meeste veen is hierdoor gemineraliseerd.

Bovendien is er veel intensieve bemesting in de omgeving. Sporen van weekendverblijven zijn er nog volop te vinden. Arne Verstraeten neemt al enkele jaren de perceelsgewijze inventarisatie op zich, bijgestaan door ervaren floristen als André Van Peteghem, Paul Durinck, Philippe Van De Velde en Tom Neels.

We bezoeken slechts een deel van de meersen, voornamelijk percelen in omvorming en mogelijke aankopen, voorts enkele succesvol evoluerende biotopen.

Veel in de meersen is nog een 'blinde vlek'. We zijn met een tiental floristen, te weten Arne Verstraeten onze gids, Nico Wysmantel, Tom Neels, Karen Thijs, André Van Peteghem, Jan Baeteman, René Pletinck, Philip Van De Velde en Wim Strecker die de foto's maakte en Erik Molenaar. We onderzoeken IFBL hok c3-57-11 en C3-57-12.

Bespreking

Kerk c3-57-11

We bezoeken eerst het charmante kerkje waarachter tamelijk wat Ruige klapproos in bloei staat. De zandige begraafplaats is flink bespoten maar we vinden er vooral Zandraket, Zandmuur, Gewone reigersbek en Kleine veldkers.

Op de kerkmuur treffen we zowaar een exemplaatje Asperge. We vermelden nog Muurleeuwenbek en een massa zaailingentjes van Zomerlinde.

Populierenbos met natte ruigte c3-57-11

Het eerste stuk van de meersen is sterk verruigd en de rand is geel, ros en bloot van herbicidengebruik in de wegberm. We vermelden Mierikswortel en Grote kaardenbol.

Vette weide c3-57-11

Deze weide wordt begraasd door klassiek vee en heeft een opvallend aspect van Scherpe en Kruipe boterbloem. Erg voedselrijk nog, maar met potenties die vooral zichtbaar zijn in de greppels en randen. We noteren er 42 soorten, waaronder de bastaard Rumex x pratensis. In de sloot vinden we o.a. Stomphoekig sterrenkroos, Dotterbloem, Scherpe zegge, Poelruit, Holpijp, Pijptorkruid, Tweerijige en Stijve zegge. Alle soorten komen frequent voor, behalve Groot moerasscherm dat we zeldzaam aantreffen. Er is ook een jonge plagplaats, waar we Gewoon knikkertjesmos, Getande weegbree en Herik aantreffen.

Op de stam van een knotwilg ontdekken we Grijze haarmuts.

Greppel c3-57-12

We bevinden ons vanaf nu in het andere IFBL-hok. Enkele percelen vertonen nauwelijks enige soortenrijkdom en worden begraasd en behandeld tegen dicotylen. Hier snuffelen we enkel de greppel af. Er staat toch nog Ruw walstro tussen Pinksterbloem, Scherpe zegge, Tweerijige zegge, Liesgras en wat Pijptorkruid.

Trekgracht c3-57-12

Deze waterpartij is mooi begroeid met oa. Slanke waterkers, Haaksterrenkroos, Klein kroos en Puntkroos. Gele plomp is er dominant. In de rietkraag staat Waterzuring.

Dottergraslanden c3-57-12

We gaan verder naar een aantal percelen waarin we van sommige biotopen losse nota's maken en andere nauwgezet documenteren. Zo is er een brede greppel waarin we een 40-tal soorten noteren. De oevers zijn overvloedig begroeid met allerlei zeggen - waaronder Blaaszegge - en tussen de Grote lisdodde groeit heel wat Gewoon watervorkje. Hier vinden we, zoals achteraf blijkt, Gewoon sterrenkroos.

Het regelmatig terug openmaken van deze waterpartijen zorgt voor een instandhouding van de typische flora, maar ook het aanspreken van de oude zaadbank in het veen.

Opvallende soorten zijn verder Kraakwilg, Zeegroene muur, Gespleten hennepnetel en Grote bevernel. Hierna volgt een dottergrasland met veel Scherpe zegge waarin notabene enkele exemplaren Moeraskruiskruid en Grote watereppe - met zowel onderwatergroeïende lentelbladeren als enkelgeveerde bovenwaterbladeren - aanwezig zijn. Dit zijn de natuurgetrouwe verschijningen in de stroomdalen van weleer. In een andere greppel groeien Klein en Drijvend fonteinkruid naast Grote waterweegbree en Lidrus. De vondst van *Lolium x boucheanum* lokt enige discussie uit, maar is blijkbaar een soort die ook als voedergewas wordt ingezaaid en verwildert.

Veldsla in bloei.

Talud oude spoorweg c3-57-12

We wandelen terug langs de voet van het fietspad dat werd aangelegd op de bedding van een oude spoorweg die door de meersen loopt. Hier noteren we nog een 30-tal soorten, waaronder Gele morgenster (ssp. pratensis), Katwilg, Vijfvingerkruid (en mogelijk een hybride met een andere Potentilla-soort), Gewone veldsla, Dauwbraam, Gewone vogelmelk en Kraailook. Hoe dichter we bij de bewoning komen hoe meer tuinsoorten en cultivars van 'wilde' planten we ontmoeten.

Dan is het tijd voor een stevig middagmaal, waarbij voor elke nieuwgevonden plantensoort een rondje van Arne wordt beloofd. Gelukkig kunnen we dit plan tijdig afwimpelen.

Verlaten erf en boomgaard c3-57-12

's Namiddags zetten we ons onderzoek verder, maar niet voordat we rond een oud hoevetje een lijst gemaakt hebben. Hier is het jaar tevoren een flinke opkuis door afplagging gebeurd en we noteren er meer dan 100 soorten. Het landduin zelf is nog niet opgenomen in het natuurgebied, maar het biedt zeker enorme potenties. Naast een reeks klassieke tuinontvluchters kiemden er tot ons genoeg o.a. Vroege haver, Eekhoorngras, Ruige, Bleke en Grote klaproos, Akker-, Zomp-, Veelkleurig en Ruw vergeet-mij-nietje, Rolklaver, Klein bronkruid, Liggend hertshooi, Vreemde ereprijs, Boskruiskruid en Rode schijnspurrie. Ruwe iep is een zaailing van de grote iepen in de straat. Deze zijn blijkbaar kerngezond! De reusachtige bomen staan aan de ingang van een oude hoeve verderop.

Toegang zandweg c3-57-12

Deze zandweg is een overgang van het landduin naar het veen. Hierin treffen we nog enkele bijkomende soorten, zoals Gewoon reukgras, Fijn schapengras, Rood zwenkgras, Zachte ooievaarsbek, Eenjarige hardbloem en Gewone veldbies. Lager is de veldweg ergens opgehoogd met tuinafval. We vinden er bv. Bonte gele dovenetel en Donkere ooievaarsbek. Gelukkig staat er ook Getand vlotgras, Wilde bertram en Beemdkroon.

Dottergraslanden c3-57-12

Via de toegangsweg bereiken we de lage percelen waar in het eerste de enige populatie met Waterkruiskruid staat. Ook Wateraardbei is hier en daar aanwezig. In de greppel groeit Dwergkroos en Klein kroos door elkaar. In de percelen daarachter is Moeraskruiskruid frequent aanwezig, begeleid door Waterdrieblad, Moeraswalstro, Hennegras, Blaaszegge en Snavelzegge. Verder noteren we er nog Grote watereppe, Schildereprijs, Poelruit en Grote egelskop.

Het waterpeil in de trekgracht is niet zo lang geleden met een kleine ingreep 20 cm verhoogd. De resultaten zijn werkelijk schitterend! Eén simpel balkje maak hier een enorm verschil.

Elzenbroek met begreppeling c3-57-12

In dit bosperceel met Populier groeit voornamelijk Zwarte els, Ratelpopulier en Grauwe wilg. Hoewel het sterk verbraamd is gaan er enkelen in om de Elzenzegge te bekijken die op een greppelrandje groeit. Verder noteren we in de rand en de greppel Moeraskruiskruid, Hennegras en Veerdelig tandzaad.

Vlakbij ligt een veedrinkpoel met Gewone engelwortel en Hoge cyperzegge.

Dottergraslanden c3-57-12

Het eerste grasland is nog redelijk intact, oa. zeer veel Snavelzegge, Kale jonker, Gewone waternavel, Moerasmuur, wat Oeverzegge en Moeraskruiskruid. In de percelen er achter is alles sterk verruigd en met wilgen beschaduwd. Als deze percelen niet worden aangekocht, dan gaat de typische vegetatie hier compleet verdwijnen. Hier noteren we alsnog Gevleugeld hertshooi tesamen met Scherpe zegge, Hartbladig nerfpuntmos, Blaaszegge en Dotterbloem.

Uit een studie is gebleken dat heel de omgeving begroeid is met Spindotterbloem, een genetisch aparte vorm die typisch is voor zoetwatergetijden. Het is toch ongelooflijk dat deze planten hier nog steeds gedijen, terwijl het stroomdal al zolang geen getijden meer heeft gekend. In de verboste perceelranden vinden we verder nog Elzenzegge en Rankende helmbloem.

Bosperceel met waterpartijen c3-57-12

Deze percelen zijn blijkbaar verlaten weekend verblijven. De verbossing is er quasi volledig en we noteren er ruim 50 soorten, waaronder de gebruikelijke tuinsoorten in onze Vlaamse landschappen: Pontische rododendron, Bonte gele dovenetel, jonge Beuk, Amerikaanse eik, Schijnaardbei, Witte paardekastanje enz. Enkele merkwaardige vondsten waren *Tellima grandiflora* (bekend als Franjekelk) op een vochtig bospad, Adelaarsvaren en Bosbies. Voorts Hangende zegge en IJle zegge. Er staat van exoten ook een zeer oude Tamme kastanje met er onder een zee van zaailingen. Ten slotte verlaten we het bos langs een weg met tot villa verheven weekend-verblijven en bereiken zo de oude iepen waar onze wagens en fietsen zijn geparkeerd.

Slot

Deze fraaie dag heeft 24 lijsten opgeleverd, die samen 271 taxa weerspiegelen met hun relatieve aanwezigheid in de Tansley-schaal. Wat in Rode lijst van 2001 was opgenomen is danig veranderd. Van de 20 soorten die we hier uit lichten, zijn er in de Rode lijst van 2005 maar 7 opgenomen. Bovendien zijn de twee enige Oud-bos planten op de Rode lijst, Mispel en Hangende zegge, soorten die mogelijk aangeplant zijn, daar we ze vonden in het bos waar ooit weekend-vijvertjes zijn ingericht. Ook onder de overige Oud-bos planten vinden we soorten die zonder pardon tot tuinsoorten kunnen worden gedegradeerd, te weten Hulst, Spaanse aak en Lelietje-van-dalen, meer bepaald de cultivar met de brede bladeren. Dan vermelden we nog verder IJle zegge, Hazelaar, Smalle stekelvaren, Mannetjesvaren, Reuzenzwenkgras, Wilde kamperfoelie, Schaduwgras, Gewone salomonszegel, Adelaarsvaren en Knopig helmkruid. We overlopen even de Rodelijstsoorten met de nieuwe tabel die het INBO op het internet heeft gezet.

Hierbij is 'achteruitgaand' Muizenoor, Beemdkroon en Eenjarige hardbloem. Als 'zeldzaam' vinden we Prachtklokje, Muurbloem en Moeraskruiskruid. Grotewatereppe en Waterdrieblad staan genoteerd als 'kwetsbaar'. Prachtklokje en Muurbloem vinden we enkel op het erf van een oude boerderij, maar kunnen eveneens gewoon uit de winkel komen.

Wij bedanken de beheerders van de Daknamse meersen bijzonder voor hun succesvolle veiligstelling van deze unieke vegetaties en landschappen, en hopen dat de zaadbank in het veen door zo veel mogelijk aankopen kan worden beschermd.

De Antitankgracht te Haacht (27/05/2006)

Erik Molenaar

Vooraf

De Antitankgracht is een natuurgebied dat langs het gelijknamige kunstwerk ligt en deel uitmaakt van de Dijlevallei. De Haachtse nederzetting is naar gewoonte gebouwd op een hoogte, die in dit geval een landduin is. De leemafzettingen van de Dijle zijn in het vegetatiepatroon goed waarneembaar.

We onderzoeken vandaag twee uithoeken van het natuurgebied. In de voormiddag bevinden we ons in IFBL d5-42-22, waar het kasteel van Roost moest plaatsruimen voor de antitankgracht. 's Namiddags inventariseren we in een ander uurhok percelen gelegen in Scharent en Wilde Heide, resp. in d5-43-13 en -12.

De contactzones tussen zand en leem zijn bijzonder interessant gebleken. Ook wat nieuwigheden betreft kwamen we niet bedrogen uit. Luc Vervoort is onze gids, maar moest 's namiddags al afhaken wegens voorbereidingen voor de Dag van het Park. Voorts waren in ons gezelschap Nico Wysmantel, die een aparte lijst bijhield voor het overzicht, Evelyn Beliën, Laurens Put, Ingrid Beerens, Wim Strecker, Piet Coninx, Mia Schrooten, David Hendrickx en Erik Molenaar. Er werden 22 biotoopnotities gemaakt met de inschatting volgens Tansley.

Bespreking

Waterpartijen

We starten aan de Dijle brug waar we de Dijleoever en dijk beschrijven. Niet veel soeps, als je de dikke massa Grote brandnetel en Reuzenbalsemien ziet. De dijk is bovenaan wat schraler, maar de vegetatie is bijzonder nitrofiel en banaal. Hier achter geeft de Antitankgracht uit op een sluisruïne. Er is pas een deel van de gracht uitgegraven, maar hierin staat geen water en wel banale soorten, ware het niet dat hier het enige exemplaar Valse voszegge van de dag is gezien.

De antitankconstructie bestaat uit een verweerde betonnen loodrechte wand, de andere zijde is een zandlemen helling. Op het beton treffen we enkele mossen aan, zoals Gewoon dikkopmos, Gewoon muisjesmos, Gewoon achterlichtmos en Groot muursterretje.

Tegen de middag bereiken we nog twee vijvers waarvan de ene geen enkele waterplant bevatte maar in de zandige oeverwal wel wat Bochtige smele liet zien. De andere vijver maakt deel uit van een soort oude villa. De Meerkikker raspt zijn hortende roep van uit een groot water dat werkelijk vergeven is van Parelvederkruid, grote roze bloeiende Witte waterlelie cultivars en Kaapse waterlelie. Deze laatste lijkt op drijvend fonteinkruid, ware het niet dat er een witte bloeiwijze tussen staat die pas thuis op naam kon gebracht worden.

Het moet gezegd worden: hier stond geen enkele wilde plant, alleen troep uit de winkel. Bovendien weergalmde boven de Groene kikker uit die Meerkikker: opnieuw een diersoort uit de winkel.

De oeverranden van de poel waren wel schitterende schrale graslanden, met o.m. Klein vogelpootje, Muurpeper, Veldereprijs, Ruig haarmos, Vroege haver, Kluwenhoornbloem, Muizenoor en Zandblauwtje. 's Namiddags onderzoeken we eerst de geschoonde zijde van de Antitankgracht. Eindelijk echte hydrofyten, zoals

Glanzig fonteinkruid, Dwergkroos, Kikkerbeet, Grote waterweegbree, Grof hoornblad, Waterviolier, Klein en Puntkroos, Watertorkruid, Gekroesd fonteinkruid, Waterzuring, Grote egelskop en als laatste Tenger fonteinkruid, dat thuis pas nagekeken worden kan.

Naast heel wat libellen zien we ook een Kroosvlindertje over het kroostapijt vliegen. De oevers zijn deels verbost, deels gekapt en op de oevers groeien toch enkele zeer belangrijke zeggesoorten, nl. Voszegge, Hoge cyperzegge en een grote populatie IJle zegge.

Boven aan de top van de betonnen tankwering loopt een pad waarop ook een aantal bijzondere soorten worden genoteerd, zoals Gewone bermzegge, Groot streepzaad, Wilde liguster of Kruisbladwalstro. In de struwelen staan bijvoorbeeld Wijfjesvaren, Moerasbeemdgras, de wilg *Salix x rubens* en Heggenwikke. Op de loodrechte wand noteren we de mossen Zijdemos, Gewoon achterlichtmos en Groot muur-sterretje.

Tijdens het onderzoek van de nabij gelegen graslanden beschrijven we nog twee sloten. De eerste is grotendeels overgroeid met Liesgras en Mannagrass, maar in de oeverzone staat weer de Voszegge, met zijn minuscuul geoord schutblad, zijn mooie diepgroene kleur en zijn stevige rechtopstaande bloeiwijzen met gelijste kanten. Op een eerder open plek, waar het zware hout werd weggehaald, is IJle zegge zelfs dominant, vergezeld van Speenkruid. In de volgende sloot, parallel met de Scharpent straat, vinden we bovendien flink wat Moerasbeemdgras, Grote egelskop, Ruw walstro, een massa bloeiende Waterviolier en statig Watertorkruid. In het volle licht heeft Egelboterbloem en Zeegroene muur kans gezien om heel wat achterstand weer in te halen. De laatste waterpartij die we bekijken is een nog niet geschoond waterhoudend deel, met dominante soorten als Waterviolier, Gele waterkers, Gele lis en Grote egelskop.

Op de betonnen rand staat heel wat Brede eikvaren. Overal horen we Meerkikker roepen, maar de Koekoek is ook de hele dag van de partij.

Struweel en Bos

Als we in de vroege morgen het eerste struweel ontmoeten beginnen we ijverig een aparte lijst te maken voor de Brabantse bossen.

Tot onze bezorgdheid blijkt dat de houtige gewassen zowat allemaal de zelfde leeftijd hebben en dat we waarschijnlijk geconfronteerd worden met een aanplantingsactie voor Meer Groen en Minder Natuur. Toch vinden we tussen de Robinia en Amerikaanse vogelkers enkele iele iepen, die we als Hollandse iep bestempelen wegens het dimorf karakter van twijghoeken en bladvormen. De typische bossoorten zijn in de kruidlaag wel aanwezig, zoals Schaduwgras en Smalle stekelvaren, maar als de Hazelaar is aangeplant dan weten we het ook niet meer. Mahonia, Japanse berberis en Japanse duizendknoop waren de andere opvallende zaken. Vervolgens onderzoeken we de verboste structuur rond de voormalige kasteelgracht. Hierin treffen we een nat wilgenbos en een natte ruigte waarin we een 40-tal soorten aantreffen waaronder Gewone salomonszegel, een bloeiend exemplaar Stijf barbarakruid, heel wat IJle zegge en erg veel Drienerfmuur. Hier ontmoeten we de eerste Voszegge van de dag en we waren gewaarschuwd: Herman Van Nerom heeft er hier zelf genoteerd. Is het wel een echte of eerder een rare valse voszegge?

Hmm, geen donkere resten aan de voet van de pol, maar toch het juiste kleurtje en het juiste schutblad. Inzamelen en wegwezen. Uiteindelijk treffen we de Voszegge frequent aan in de loop van de dag en verbazen we ons erover dat de Valse

voszegge hier zo zeldzaam is! Later trachten we opnieuw een houtkant te documenteren naast een graanakker, maar al gauw blijkt dat hier opnieuw sprake is van een aangelegde floraversing. De vondst van een eerder 'oude' Spaanse aak blijkt opnieuw een aanplanting. We zullen over het bos hier niet verder uitweiden.

Akkerflora

We maken 3 lijsten met akkervondsten. Een graanveld telt 14 soorten, met vooral de typische Grote leeuwenklauw, mooi rechtop en bovendien een massa Klein vogelpootje. In de wegberm op de middag langs akkers noteren we 18 soorten waaronder Ingesneden dovenetel, Hondspeterselie, Ruige klaproos, Behaarde boterbloem, Gewoon langbaardgras, Zwarte nachtschade en Knopherik. 's Namiddags kijken we over een zee van Grote klaproos en Gewone reigersbek in een verlaten akker of raaigrasland in de Scharent. Hierin vinden we 14 soorten, waaronder opnieuw Ruige klaproos en wat Stijf barbarakruid.

Graslanden

Op de loop van onze wandeling hebben we 7 graslanden onderzocht, waarvan 3 verruigde en 3 schrale typen. Opvallend is evenwel dat de schraallanden heel makkelijk in ruige graslanden met grote vossenstaart overgaan als de bodem wat lemiger en lager is. Zo ligt er naast een oude zandige dijk een schraalland met dominantie van Gewoon reukgras en Gewoon struisgras. Hierin treffen we onder meer Tijmereprijs, Rapunzelklokje, Gewone rolklaver, Gewone veldbies, Klein vogelpootje. In de rand staat Eenstijlige meidoorn en Sporkehout. Wat verder is het nog schraler en vinden we Grasklokje, Zandblauwtje, Goudhaver, Knolboterbloem en Muizenoor.

De overgangen van zand naar leem zijn bijzonder fraai.

In de namiddag treffen we in een ruig grasland verschillende grote vlekken Gevleugeld hertshooi, verder Beemdlangbloem, Margriet, Moerasrolklaver, Echte koekoeksbloem en zelfs opnieuw Goudhaver. Ook is er in de namiddag een grasland over de Binnenbeek bekeken waar we een hoop ingezaaide soorten zoals Inkarnaatklaver aantreffen, waarschijnlijk een poging om een akker om te zetten in een fleurig hooiland. We weten niet of dit ons eigendom is, omdat onze gids ons vroegtijdig diende te verlaten. Tenslotte vinden we een verlaten graslandje dat werkelijk de moeite van aankopen is, met in de hoge zandige rand Kruipeganzerik, Gewone veldbies, Gewone rolklaver en Biezenknoppen. In het lagere deel is het reeds een Filipendulion. In de meeste graslanden vinden we frequent en veel wikkesoorten, zoals Vogelwikke, Ringelwikke, Voederwikke, Heggenwikke en Vierzadige wikke.

Muurtjes

We hebben buiten reeds vermelde mossen op verweerd beton ook een oud muurtje gezien, waarop Veldereprijs, Ruig haarmos, Bekermossen, Muizenoor, Vertakte leeuwentand en Muurpeper groeien. Bovendien staat hier een dwergvorm Kruisbladige wolfsmelk en een massa *Sedum kamtschaticum* op de muur. De villa bewoners weten wel hoe ze hun tuin netjes kunnen houden. Achter de muur – die van Niemand blijkt te zijn - lag een hoop gazonmaaisel met hier op enkele bloeiende exemplaren Damastbloem en wat Late guldenroede (die nog niet bloeide).

Slot

We noteren 460 waarnemingen van zo 'n 240 taxa. Hiervan zijn er 10 vermeld in de Rode lijst 2005 (Inbo). Achteruitgaand zijn Goudhaver, Knolboterbloem, Muizenoor, Groot streepzaad en Grasklokje. Brede eikvaren en Damastbloem zijn zeldzaam, terwijl Kikkerbeet als kwetsbaar is opgenomen.

Glanzig fonteinkruid en Voszegge zijn in Vlaanderen bedreigd. Als we dit even nagaan moet de omgeving van het Haachtse Antitankkanaal wel bijzonder zijn, de Damastbloem tussen het tuinafval daargelaten. Het rijtje siersoorten dat we in dit buitengebied aantreffen heeft ook hier een flink aandeel in, vooral als we denken aan de waterpartij met winkelsoorten als Kaapse waterlelie en Meerkikker, de houtkanten vol goedbedoeld genetisch verarmd kwekerijmateriaal. Laten we even de Oud-bos planten overlopen. Dat zijn Gelderse roos, Gewone salomonszegel, Ijle zegge, Knopig helmkruid, Mannetjesvaren, Rode kornoelje, Schaduwgras, Smalle stekelvaren, Wijfjesvaren, Wilde kamperfoelie, Hazelaar en Spaanse aak. De laatste 2 beschouwen we als verdacht wegens gebruikelijk plantgoed voor het goede doel. We houden dan 10 soorten over, wat natuurlijk niet weinig is maar voor een inventarisatie in 3 km² ook niet veel.

Botanische onderzoeken in Maasmechelen en omgeving (03/06/2006)

Erik Molenaar

Vooraf

Vandaag zijn aanwezig Erik Molenaar, Jan Verstraeten (gids), Vincent Bracke, Davy Marblie, Tom Neels en Wim Strecker die voor de foto's zorgt.

Bespreking

In volgorde bezoeken we de wetenschappelijke zone van de Mechelse heide, het Ven onder de Berg, het herinrichtingsproject Kikbeek en de Neerharerheide. Gegevens vallen onder IFBL d7-45-13, d7-34-33, d7-44-12, d7-44-33, d7-54-13 en d7-54-21.

Kerk Maasmechelen (d7-45-13)

Op de afspraakplaats treffen we de enige oude muur aan van dit Mechelen aan de Maas, waarop zich een grote populatie Muurvaren weet te handhaven. Het kerkplein is dood - liever den dood dan de schande - en alleen het Paraplutjesmos heeft weerstand tegen de vergiften.

Mechelse heide (d7-34-33)

In de wetenschappelijke zone is niemand toegelaten en het is dus een hele eer er een aantal zaken te mogen bekijken. De heide is hier uitgestrekt en op plagplaatsen en gemaaide percelen zie je grindkiezels tussen zand en zandleem. Het belangrijkste plekje is de vindplaats van Kleine wolfsklauw. De plek is nauwelijks begroeid - voornamelijk lagere planten zoals Cactusmos, Ruig haarmos en enkele

Cladoniasoorten zoals Bruin bekermos en Dove heidelucifer - en we vinden er wat exemplaren van Struikhei, Bochtige smele en vooral in de rand Kleine wolfsklauw met jonge en overwinterde planten. De sporenaren beginnen zich al wat te ontwikkelen.

Op een grote plagplaats vlakbij zijn de omstandigheden blijkbaar ongeschikt, maar tussen de oude heideplanten kiemt en verspreidt de Kleine wolfsklauw zich prima. Op een andere plagplaats heeft men enkele stoven van Wintereik gespaard. Blijkbaar vormen deze losse fragmenten het restant van één enorme stoof die door erosie is uiteengevallen.

Na enig puzzel werk komen we tot de conclusie dat er nergens Buntgras is te vinden. Het plaatje bestaat verder uit een sporadisch exemplaar van Fijn schapegras, voornamelijk Schapezuring, Struikhei, Pilzegge, Bochtige smele, Grove den en verspreide exemplaartjes van Amerikaanse vogelkers. Langs het pad vallen nog Geoorde wilg en Ratelpopulier op. Langs de toegangsweg waar het pad uitgaat groeit Bezemkruiskruid, dat we hier in de hei niet gezien hebben.

Slijkzegge

Ven onder de Berg (d7-44-12)

Van de baan kan je langs een zijpad door een dennenbos naar het ven. Hier beschrijven we het Trilveen met Slijkzegge, waar bijzonder mooie beelden worden gemaakt. Het is een zeer riskante onderneming, want de oppervlakte is tamelijk dun. Gelukkig bevinden er zich geen zware jongens onder de floristen. Slijkzegge komt in Vlaanderen enkel nog voor op deze plaats, waar het niet meer kan uitbreiden omdat

het zijn biotoop volledig heeft ingenomen. Vooral verdroging is de reden van uitsterven van deze bijzonder fraaie zegge. We vinden hem lokaal dominant samen met Snavelzegge en Kleine veenbes.

Het trilveen bestaat voor het leeuwendeel uit een massa Veenmos met her en der bulten die hoog opstijgen boven het trilveen en waarop Gewoon haarmos en Rood viltmos groeien.

Enkele grote vlekken Gewone dophei en grote lijnen met Veenpluis en Eenarig wollegras sieren het ven, dat op enkele plaatsen nog open water heeft met dominantie van Waterdriblad, voorts Draadrus en dikke pakken ondergedoken veenmossen.

Er is in het bos een plek met Dennenorchis die we beschrijven. Opvallend is het scherm met Blauwe bosbes, waarin de groenblijvende orchisrozetten kunnen verder groeien in de winter. Begeleiders zijn verder Smalle stekelvaren, Sporkehout, Liggend walstro, Grove den - met voornamelijk de ijle oude schermen ervan - en Wilde lijsterbes. De bijna sluitende moslaag bestaat uit Groot laddermos, Gewoon gaffeltandmos, Fijn laddermos en Bronsmos.

We lopen nog rond het ven door het schrale bos met Bochtige smele en Smalle stekelvarenbos en noteren er een 30-tal soorten waaronder, op het bospad Moerasmuur en Gevleugeld sterrenkroos (vruchtzettend), Dicht havikskruid, Veelbloemige en Ruige veldbies.

Kikbeek (d7-44-33)

Tot slot van de voormiddag verkennen we een open, verbossende heide met Grote wolfsklauw in Kikbeek.

Dit sterk hellende complex is het restant van een grindgroeve, thans een herinrichtingsproject dat het water van de kikbeek moet verzamelen en waarbij de grondwaterstand kan verhoogd worden. De Grote wolfsklauw wordt er vergezeld door voornamelijk Ruwe berk, Struikhei, Blauwe bosbes en Grove den, her en der wat Pilzegge, Gewone brem, Trekrus, Veelbloemige veldbies en Wilde lijsterbes. In de vrijwel gesloten moslaag vinden we Rood viltmos, Gewoon gaffeltandmos, Heideklauwtjesmos, Dove heidelucifer en Groot laddermos.

Neerharerheide (d7-54-13 en 21)

Ten oosten van Zutendaal bevindt zich de Neerharerheide, waarin de natte heide in uitgestrekte gagelstruwelen wordt geconserveerd door plaggen en maaien. Het hellende terrein wordt bevloed door kleine al dan niet gegraven greppels die uitgeven in de Ziepbeek.

Hier spenderen we verscheidene uren aan de opeenvolgende percelen. Globaal genomen zijn ze goed gelijkend op elkaar. Opvallende zaken waren de abundantie van Geelgroene zegge, in gezelschap van Kleine zonnedauw, Blauwe zegge, Snavelzegge, Veelstengelige waterbies, Veenbies en een weinig Vlottende bies.

In de natste delen vinden we heel wat Beenbreek en Duizendknoopfonteinkruid, Veenpluis en kussens met veenmossen. Liggende vleugeltjesbloem kan her en der op de bulten Pijpenstrootje in bloei komen.

Iets dieper in het gebied ligt een gemaaide heide, met daarin een flinke populatie Veenorchis in bloei. We merken ook enkele exemplaren Gevlekte orchis op. Voorts zijn er hier vindplaatsen met Sterzegge en Kleine veenbes.

Beenbreek staat er bijna ontluikend, en in grote hoeveelheden.

Slot

Zoals dat in de heide nu eenmaal is kom je niet tot veel soorten, en we hebben ons bewust tot een beperkt aantal biotopen gericht. Van de 70 soorten die we gezien hebben staan er 18 op de Rode lijst. Als achteruitgaand vermeld de lijst Gewone dophei, Kruiwilg, Wintereik, Tormentil, Struikhei en Wilde gagel. Als bedreigd vermeld de lijst Grote wolfsklauw. Zeldzaam zijn Kleine veenbes, Eenarig wollegras en Veenorchis. De kwetsbare soorten in de Rode lijst van 2005 troffen we Veenpluis, Waterdrieblad, Beenbreek, Liggende vleugeltjesbloem, Veenbies, Dicht havikskruid en Gevlekte orchis aan. De bijzondere soorten van vandaag zijn Kleine wolfsklauw en Slijkzegge, beide met verdwijning bedreigd.

Hoewel er vroeger alleen heide was en de Dennenplantages vrij recent zijn treffen we 5 Oud-bos plantensoorten aan.

Dat zijn Smalle stekelvaren, Hulst, Ruige veldbies, Adelaarsvaren en Blauwe bosbes. In ieder geval is het iedereen duidelijk geworden waarom deze natuurgebieden in ons (eerste) Nationaal Park Hoge Kempen van internationaal belang zijn.

Nog meer Vette-meers in Eksaarde en Moerbeke (01/07/2006).

Erik Molenaar

Vooraf

Voor het zomeronderzoek van de Vette-meers - in volle vakantietijd - dienen zich volgende geïnteresseerden aan: Tom Neels (gids), Lou Roelandt, Geert Braem, Bert Bogaerts, Kurt Jonckheere, Freddy Roels en Erik Molenaar (nota's en verslag). De temperatuur is rond de 30 graden, en de bospercelen zijn dan ook het populairste onderwerp. Net als in april bezoeken we meerdere IFBL-hokken. We gaan bovendien extra op zoek naar de planten die we in de vroege lente niet ten volle konden herkennen. De akkers die gelegen zijn in de perimeter van de Vette-meers worden eveneens onder de loep genomen.

Bespreking

Perceel 1 - gemengd bos (c3-47-12)

Dit bosdeel is in het voorjaar niet bezocht, dus we maken hier alvast een zo volledig mogelijke lijst, met meer dan 100 soorten. Er bevindt zich een grazig paadje in het perceel en een natter deel met een poel. Dit bos is Essen-lepenbos met aanplantingen op rabatten. In de greppels treffen we soms andere soorten aan dan op de bulten, maar de tendens is toch een algemeen beeld van verdroging. De rand ligt tegen de Moervaart aan. Er is ook een maïsakkertje voor de jacht gemaakt, maar dit is volledig doodgespoten.

Volledigheids halve vermelden we enkele forse zaailingen van Europese Lork onder aangeplant bestand en forse oude exemplaren van Vuilboom en een zeer grote

Ratelpopulier. We vermelden hier ook Platte tonderzwam, Roodporiehoutzwam, Rietspleetlip, een overduidelijke Grote stinkzwam en Roestbruine kogelzwam.

Perceel 2 - met kapvlakte (c3-47-12)

In dit perceel richten we de aandacht vooral op de kapvlakte, met de hoop hierin historische zaken als Teer guichelheil te kunnen terug vinden. De inspanning is echter te vergeefs, de soort is waarschijnlijk niet meer aanwezig. Er zijn wel plekken met Borstelbies aangetroffen.

In de rand aan de Moervaart vinden we overigens een massa Gevleugeld helmkruid en enkele exemplaren Smalle lisdodde. In karrensporen vinden we o.a. Rode waterereprijs, Beekpunge, Kleine duizendknoop, Schildereprijs en Gevleugeld sterrenkroos.

Aandacht gaat ook naar de volgende paddestoelen: Brandnetelkogeltje, Brandnetelklokje, Bleke franjehoed en de fraaie Fijnharige wimperzwam.

Perceel 2 - poel en greppelrand(c3-47-12)

Ook hier bevindt zich een kleine maar verdroogde poel die we apart documenteren. We vermelden Hennegras, Hoge cyperzegge, Moeraswalstro, Oeverzegge, Gevleugeld hertshooi en Gele lis.

Perceel 3 - bij vijver (c3-47-12)

Op de plaats aan de vijver waar we de wagen mogen parkeren zien we nog Rood guichelheil, dat in de streek niet talrijk aanwezig zou zijn.

Perceel 16 open hakhout met Es (c3-47-11)

Na de middag bezoeken we de noord-westzijde van het domein, waar we een zegge opzoeken die we niet konden thuisbrengen in de vroege lente. Of we ze teruggevonden hebben is niet zeker, maar er staat buiten een flinke hoeveelheid Zeegroene zegge ook een groot aantal exemplaren Geelgroene zegge, die we voor alle zekerheid met de flora uitsleutelen. Soorten die wat kalk vragen staan er verder volop, zoals Echt duizendguldenkruid, Moesdistel en Bosaardbei.

Pad (c3-37-33)

We noteren dit vochtige weggetje afzonderlijk, omdat er zoveel soorten te zien zijn die we in het bos zelf niet zijn tegengekomen. Zo staat er o.a. Valse voszegge, Kleine lisdodde, Rode waterereprijs, Heggenwikke, Zeegroene zegge, Echt duizendguldenkruid, Zomprus, Zeegroene rus, Watermuur, Gele waterkers en Waterpunge.

Perceel 15 verlaten hakhout met Es (c3-37-33)

Voor alle zekerheid doorkruisen we het (koele) bos nog eens, maar er worden t.o.v. de lentetocht geen nieuwe soorten ontdekt.

Akker en akkerranden (c3-37-34)

Als we de rand van het bos afgaan richting Moervaart kunnen we nog allerlei akkersoorten noteren, waaronder enkele merkwaardige voor de streek, zoals Guichelheil (Rood), Stijve klaverzuring, Moeraskers, Waterpunge, Avondkoekoeksbloem, Grote windhalm, Oot, Gewone steenraket en Akkermelkdistel.

Perceel 11 verlaten hakhout + populier (c3-37-34)

Ook hier vinden we geen soorten die we in de lente zouden gemist hebben. Opvallend is Stijve zegge en een massa Bosandoorn.

Perceel 11 - maïs/zonnebloemakker (c3-37-34)

Voor de jacht is hier opnieuw een vrij grote plek maïs gezet, begroeid met akkersoorten o.a. Rode ganzenvoet, Akkermunt, Akkermelkdistel, Kleine varkenskers en Zwaluw tong. Gewone zonnebloem is er waarschijnlijk bij ingezaaid.

Perceel 8 (c3-37-34)

In de rand van het bos zien we hier een ongewoon grote hoeveelheid Bosaardbei, Grote keverorchis, Vijfvingerkruid en Bleeksporig bosviooltje.

Perceel 5 (c3-37-34)

Tot slot vermelden we hier nog Bergbasterdwederik, Brede wesporchis en opnieuw spontane vestigingen van Europese lork in gezelschap van Gewone ereprijs en Veelbloemige veldbies. De Ruige veldbies is niet meer waargenomen.

Slot

Gegevens van 208 taxa uit de Vette-meers vullen vandaag onze databank. Geen spectaculaire Rodelijstsoorten, maar toch overlopen we de 13 oud-bossoorten van vandaag nog eens. En ja, er is er nog een bij gekomen: Bergbasterdwederik. In totaal zijn er 18 soorten aanwezig. Als zeldzaam vermeld in de vorige RL zijn Waterpunge, Geelgroene zegge, Zeegroene zegge, Gevleugeld helmkruid, Schildereprijs, en Wegedoorn. Volgens de nieuwe Rodelijst zijn er geen rodelijstsoorten waargenomen.

Botanische onderzoeken in Averbodebos (08/07/2006)

Erik Molenaar

Vooraf

Onderwerp van onderzoek is het domein van de Merode rondom de abdij van Averbode. Het bos ligt voor een 200-tal ha op het grondgebied Scherpenheuvel-Zichem (Testelt en Averbode), een 100-tal ha op Laakdal (Veerle-Heide) en voor het overige deel op Tessenderlo. We maken deze dag een schets van het gebied gaande van de zandgronden aan de rand in Veerle-heide, over het ontwaterd boscomplex tot aan de Diestiaanheuvel. Zoals geweten zijn de natuurwaarden door het historisch en recent landgebruik getekend en veel bijzonderheden zijn herleid tot kleine puntjes in het landschap.

We mogen weer enkele nieuwe gezichten leren kennen onder de deelnemers van vandaag. Aan de streep staan Erik Molenaar (verslag en nota's), Luc Vervoort (gids), Geert Andries, Roger Dierckx, Ria De Nève, Ronald Van Nunen, Sonia Van Den Dries, David Swinnen en Johnny Ceunen. Sonia heeft uit haar tuin een haar onbekende sterk geurende plant met penwortel meegebracht. Het gaat om Welriekende ganzenvoet, een naam die bij het merendeel der floristen een ironische frons op het voorhoofd doet verschijnen. Niet omdat het onbekend is, maar omdat bijna iedereen de stank weerzinwekkend vindt.

Bespreking

We bevinden ons in het IFBL-uurhok d5-28 waarin we lijsten maken van km 21, 23 en 42. We gebruiken vandaag de schaal van Tansley om abundanties in te schatten.

Veerle-Heide (d5-28-21)

Vijftien jaar geleden was het FON hier reeds op onderzoek, in gezelschap van Leo Andriesen en Cecile Nagels. Veel plekken hebben hun glans blijkbaar verloren, maar we komen snel aan 150 soorten. Na de omgeving van de kerk en de schrale bermen passeren we enkele akkers, bosjes en weilanden. Zowat alle soorten van 'Droge heide' staan nu al op het blad, waaronder Stekelbrem, Struikhei, Buntgras, Klein tasjeskruid, Tandjesgras, Zandstruisgras, Tormentil en Muizenoor. In de Heidelooop staat heel wat Slangenwortel en Waterviolier. We verlaten het hok langs de oorspronkelijke Oude Veerlebaan, die nu gans verbost is. De visvijvers zijn verlaten en dienen als graasweide.

Averbodebos (d5-28-23)

We bereiken nu het eigenlijke natuurgebied, waar we niet alleen noteren wat er staat, maar vooral ontdekken wat er niet meer staat. Op de oude abdijkaarten kunnen we zien waar ooit het Leeuwerikenbos, Boondriesvijver en Vrouwenkloostervijver lagen. De namen zijn thans gereserveerd voor de nieuwe beheerblokken. Op kapvlakten van Grove den verschijnt al weer droge heide, met Bochtige smele, Veelbloemige veldbies en Blauwe bosbes en Mannetjesereprijs.

Langs de bospaden hebben deze soorten een klein refugium waar uit ze kunnen weerkeren. Opvallend zijn de grote plantages met Europese lork, waar blijkbaar ook hier spontane verjonging optreedt. Op kapvlakten van Lork heeft Adelaarsvaren het snel voor het zeggen; de grote monotone manshoge velden herbergen heerlijk veel Teken.

Aan een klein ven, dat nog maar pas de schaduw van de plantages ontbeert, vinden we in de oeverzone wat Klein kroos en Gewoon watervorkje. Verder staat er Zompzegge en Gewone zegge. Groene kikker zit te zingen en plots schiet de IJsvogel voorbij.

Aan de Diestiaanhelling verandert het bos van aard en staan er soorten als Lelietje-van-dalen, Ruige veldbies en Boskortsteel. Opvallende soorten zijn verder Haagbeuk en Pontische rododendron, die beide overal zaailingen hebben, Schaduwgras en overwegend Wintereik. Hier is een zeer diepe ontwateringssloot gegraven waar we nog lang uitkijken naar Stippelvaren, maar vergeefs. We stellen ons tevreden met de massa Dubbelloof.

We steken even de weg over naar een verlaten wildakkertje, waar we Liggend walstro en Kantig hertshooi ontmoeten, en verder nog soorten als Slofhak, Donkergroene basterdwederik (met de lange fijne uitlopers aan de rozet), Bosdroogbloem, Hoog struisgras en Boskruiskruid.

Op een open zandig bospad staat een flinke populatie Dwergviltkruid met daarachter heel wat Waterpostelein en Liggend hertshooi. We keren terug naar de kerk door een iets natter bos, want hier zien we o.a. Sporkehout, Sterzegge, Koningsvaren (1 jonge plant aan een ven), Moerasmuur, Gevleugeld sterrenkroos, Bosveldkers en niet te vergeten: Bosereprijs. Naar deze soort is men hier al 25 jaren op zoek, want Herman Van Nerom heeft gevraagd er naar uit te kijken! We kunnen maar een enkel bloempje vinden onder de bramen, want de planten staan in rijpe vrucht. Dat is

trouwens wat Bosereprijs onmiskenbaar maakt. Langs zomen met Akkerkool, een zeldzame Grote brandnetel, Look-zonder-look, Bergbasterdwederik, Stijf havikskruid, Gewoon robertskruid en Geel nagelkruid komen we terug aan de weide waar we het reservaat zijn ingegaan.

Wat ik zelf nog merkwaardig vind is dat we maar één maal Smalle stekelvaren hebben gezien.

Kloosterveld (d5-28-42)

Na de middag onderzoeken we een deel van het natuurgebied ten oosten van de Abdij. We starten aan de Prins de Merodelaan waar al het mogelijke en onmogelijke verwildert (Okkernoot, Zomerlinde, Beuk, Robinia, Wilde wingerd, ...) en gaan langs akkers verder over de gedempte steengroeve op de heuvel.

Opvallende verschijningen in deze dennenplantage zijn een massa Tamme kastanje, soms ontkiemd midden op het pad, Late guldenroede en zang van Boskrekkel.

Op een verlaten wildakkertje vinden we een aantal planten Zomerfijnstraal in bloei. Aan het slot van de excursie bevinden we ons aan een oude houtkant met veel lep en Gewone es. Hier bevindt zich al vele jaren een kleine populatie Torenkruid, in gezelschap overigens van Rode kornoelje, Kardinaalsmuts, een fijnbeklierde Hondсроos, Maarts viooltje, Heggenduizendknoop en een prachtige speciale braamsoort. Er staat ook een flinke steriele struik Zuurbes, maar gezien de recente invasie van tuinsoorten en ondanks goede gelijkenis met onze eigenste Zuurbes kan hier geen determinatie bekend worden. Een van de plaatselijke specialiteiten is echter de creme-glace (crème glacé) waaraan geen voorbijganger kan weerstaan!

Slot

Buiten het natuurgebied hebben natuurlijk meer soorten genoteerd dan binnen, maar globaal vinden we er nog 100 soorten bij! Dat brengt de dag op 250 soorten. In de RL van 2005 vinden we als achteruitgaand de soorten: Struikhei, Buntgras, Tandjesgras, Stekelbrem, Muizenoor, Tormentil en Wintereik.

Kwetsbaar zijn Dwergviltkruid en Klein tasjeskruid. Torenkruid staat opgegeven als bedreigd. Er staan dus 10 gevonden soorten op de Rodelijst. Er zijn 19 Oudbossoorten gevonden nl. Blauwe bosbes, Wijfjesvaren, Boskortsteel, Ijle zegge, Lelietje-van-dalen, Rode kornoelje, Hazelaar, Smalle stekelvaren, Mannetjesvaren, Bergbasterdwederik, Wilde kardinaalsmuts, Wilde kamperfoelie, Ruige veldbies, Schaduwgras, Adelaarsvaren, Knopig helmkruid, Bosandoorn, Bosereprijs en Kleine maagdenpalm.

Het gebied is natuurlijk vrij lang als bos in gebruik, maar de echte bijzondere soorten die Torenkruid ooit begeleidden hebben we niet gezien, de voorjaarsflora in acht genomen natuurlijk. Gezien de gelijkenis met de vindplaats van Stippelvaren niet ver daar vandaan, lijkt het ons aannemelijk dat soortgericht onderzoek langs bijvoorbeeld de zeer diepe greppel op de Diestiaangrens in hok d5-28-23 een vindplaats zal opleveren. Het boeiende van de onderzoeken is verder dat bij natuurherstel een aantal soorten weer kunnen verschijnen. Bovendien zijn er plannen om het gebied te vernatten, en oude vijvers weer open te maken wat zeker een aantal soorten die Kickx er ooit zag de kans geeft zich opnieuw in Averbodebos te vestigen.

Vooraf

Vandaag treffen 10 floristen elkaar aan het Stationnetje van Hoboken Polder voor een excursie in het gelijknamige natuurgebied. Vorig jaar werden vooral de begraasde delen onderzocht; nu is het tijd voor hooilanden en vers afgegraven poelen, voornamelijk in delen van het terrein die niet zijn opgehoogd. Aanwezig zijn Nico Wysmantel, Steven De Saeger, Frans Wouters, Emiel Wagemans, Henri Stappaerts, Sonia Van Den Dries, Ronald Van Nunen, Marc Detollenaer, Erik Molenaar (verslag) en de conservator Wim Mertens (gids). Daar we er vorig jaar al een vrij volledige soortenlijst van het ifbl-hok c4-35-23 maakten, beperken we onze geschreven waarnemingen tot soorten die de beginnende floristen onder de aandacht krijgen, en bijzondere soorten, die we ook vandaag zeker gezien hebben. Het is enigszins betrokken weer, maar het is bijzonder warm en de dreigende onweerwolken veranderen spoedig in hemelsluizen. Ook een reden om iets minder te noteren natuurlijk.

Bespreking

Percelen op oorspronkelijk niveau (c4-35-23)

Deze graslanden zijn eigenlijk afgegraven volkstuinen, en hiervan zijn nog sporen te zien. In de randen van de pas gehooide percelen vinden we een bontbladige cultivar 'Picta' van Rietgras, naast Moeraszegge, Ruwe smele, Liesgras en de gewone vorm van Rietgras.

Poel 1 (c4-35-23)

Verderop ligt een waterhoudende poel, met een forse Rietkraag. In het water vinden we alleen Smalle waterpest en Klein kroos.

Jonge graslanden op oorspronkelijk niveau (c4-35-23)

In het gemaaide hooiland valt onmiddellijk een rij aspergeplanten op die nog steeds in gelid uit de wortelstokken zijn herrezen.

Sloot en Grote Leigracht (c4-35-23)

Hierna volgen we een pad door een koel bos, waar we o.a. Oeverzegge aantreffen. We volgen een greppel met een eerste vestiging van Waterviolier en heel wat doodhout waarop Slijmzwammen en Helmmycena groeien. Nadien onderzoeken we de oevers van de Grote Leigracht.

In de lijst met een vijftig soorten treffen we vooral gewone struweelsoorten aan, zoals Dagkoekoeksbloem en Heggendoornzaad, maar ook Gewone agrimonie. Oudbossoorten zijn hier Wijfjesvaren, Smalle stekelvaren en Mannetjesvaren.

Aan grondwatergebonden soorten (Natte freatofyten) zijn Moeraszegge, Hoge cyperzegge, Oeverzegge, Gele lis, Wolfspoot en Riet. De Leigracht blijft het hele jaar water voeren, en we zien tamelijk wat stekelbaarzen in het heldere water. Dit om te zeggen dat we het vroeger wel slechter gewoon waren. Aan een bloeiende Vlinderstruik valt pas echt op hoeveel vlinders hun bestuiving van inheemse plantensoorten staken en aldus succesvol voortbestaan van wat 'beschermd' wordt kunnen ondermijnen.

Muurtje Grote Leigracht (c4-35-24)

Aan het oude treinspoor bevindt zich een oud bakstenen muurtje waarop voornamelijk korstmossen koloniseren, zoals Gewone citroenkorst, Muurschotelkorst en Rond schaduwmos. We bevinden ons trouwens even in een ander ifbl-hok.

Hooiland 1 (c4-35-24)

Na intensief maaien zijn deze tuinpercelen omgevormd tot ietwat soortenrijke ruige hooilanden met veel Moerasrolklaver, Heelblaadjes en Vierzadige wikke. We treffen er onder meer nog volgende souvenirs aan: Lelietje-van-dalen, Prikneus en Late guldenroede.

Poel 2 (c4-35-24)

In het grasland bevindt zich een waterhoudende poel, waarin we ondermeer Grote waterweegbree, Geknikte vossenstaart, Gewoon kransblad, Moerasdroogbloem, Zomprus en Klein kroos, en zoals uit later onderzoek zal blijken: geen andere krozen. Bovendien wordt er een larve van Gewone glimworm (*Lampyrus noctiluca*) opgemerkt die een poelslak aan het verorberen is.

Hooiland 2 (c4-35-24)

De strijd tegen Japanse duizendknoop is hier pas aangevat. In de van maaien gespaarde vegetaties zien we hier een grote hoeveelheid Platte rus in zaad staan, wat de Polder zijn oude maritieme karakter geeft. Verder groeit er Heelblaadjes, Hazezegge, Zeegroene rus, Veldlathyrus en Vijfvingerkruid. In de rand treffen we nog een bijzondere struweelplant aan: Boslathyrus.

Hooiland 3 Reigershoek (c4-35-23)

We moeten een heel eind omlopen om deze extra-beschermd stukken te bereiken. Sommige (gewone) soorten zoals Moerasandoorn zijn hier pas verschenen en nemen hun plaats in tussen Rietzwenkgras, Vogelwikke en een overvloed aan Moerasbeemdgras. Deze percelen zijn rietlanden die omgezet worden in hooiland.

Recent afgegraven poel Reigershoek (c4-35-23)

Aan het hooiland grenst een vorig jaar afgegraven waterpartij, waar alleen in de diepste punten nog wat water staat. Het is zo extreem droog geweest dat de droogvallende oevers ook door soorten als Hazenpootje, Gewone robinia, Bezemkruiskruid en Zwarte nachtschade worden bezet.

We maken een vrij precieze lijst van dit veertigtal pioniers, waaronder enkele bijzondere soorten aanwezig zijn, zoals Ruwe bies, Slanke waterweegbree reeds in bloei, Rosse vossenstaart, Bleekgele droogbloem, Heen en Doorschijnend sterrenkroos. Er stond opvallend veel Rode waterreprijs en Grote waterweegbree, maar in totaal was de vegetatiebedekking minder dan 1%.

Langs het pad (c4-35-23)

In deze rubriek zijn een aantal soorten genoteerd die in de loop van de dag tussen de percelen zijn gezien en die de aandacht vroegen van de aanwezigen. Het betreft soorten als Pinksterbloem (pas vrij recent in opmars hier), Bosorchis (op terugmars), Grote bevernel, Vogelkers (één exemplaar) en de spontane verspreiding van Moeraseik, waarvan de moederboom zich niet op het terrein bevindt.

Polderstad (c4-35-23)

Terwijl het een beetje stopt met regenen pauzeren we in Polderstad met een drankje, maar eerst passeren we nog enkele mooie dingen aan de regenvijver van de wijk, zoals bloeiende Ruwe bies, Kleine majer, Scherpe zegge in enkele vlekken op de oeverrand, Kleine varkenskers en Moeraskers met gallen van de galmug *Dasineura sisymbrii*. Op de voetpaden groeit bovendien heel wat Klein liefdegras. Een spijtige noot was de inbreng van een commercieel bloemenmengsel rond de vijver: gevaarlijk dicht bij het reservaat!

Kiezelgrasland (c4-35-23)

Ooit stond hier de centralewerf voor de bouw van Polderstad, op een bed van kiezel. Vandaar de naam kiezelgrasland, want het is volledig begroeid.

Soorten van droge graslanden zoals Vlasbekje, Jakobskruiskruid, Boerenwormkruid en Muurpeper doen het hier goed, maar ook Mahonia en Witte honingklaver. Deze laatste wordt hier niet bestreden. Rode ogentroost komt normaal voor op relatief voedselrijke plaatsen met wisselende waterstand en breidt blijkbaar uit. We kennen deze halfparasiet ook van iets zuidelijker en noordelijker langs de Schelde, maar de soort verliest in Vlaanderen nog steeds terrein. We merken in de kiezels ook een aantal metaalsintels met basisch karakter. Vlak bij staan nog Wilde marjolein (met volop Muntvlindertje) en Stalkaars.

Rallegat geplagd deel (c4-35-23)

Na enig doorstappen bereiken we een nieuw ingericht perceel met rechthoekige structuren, dat pas begroeid raakt. Door de aanhoudende droogte zijn hier al enkele soorten weer verdwenen. Wat we aan de vorige plassen niet gezien hebben is Puntkroos, Penningkruid, Moerasvergeet-mij-nietje, Tenger fonteinkruid, Gewoon watervorkje en Kroosmos. Opvallende zaken zijn o.m. de stank van rottende kranswieren in de hitte, de als mica schitterende tweekleppige microfauna en de vraatzucht der Canadese ganzen ten aanzien van alles wat geen Grote kattenstaart is. De insectenweelde is ongehoord; overal bewegen juffers en libellen, zweefvliegen en nachtvlinders, sprinkhanen en torren.

Rallegat ongeplagd deel (c4-35-23)

Tussen de Grote lisdodde treffen we wel heel wat meer Kroosmos aan dan op de plagplaats. Plaatselijk is het nog abundant en in gesloten formatie aanwezig. Bij het vertrekken fotograferen we het Glad beertje (*Eilema griseola*) die zich te goed doen aan Koninginnenkruid.

Orchideeëngraslandje (c4-35-23)

We onderzoeken nog verder het plekje waar ooit zoveel Bosorchis bijeen stond. Er wordt nog nochtans op de zelfde manier gemaaid en gehooïd.

Zoals vanouds staan hier nog Kale jonker, Grote wederik, Heelblaadjes, Jakobskruiskruid, Vogelwikke, Moerasrolklaver en Veldlathyrus; nieuw verschenen zijn een massa Grote keverorchis en de eerste Veelbloemige veldbies.

Talingven (c4-35-23)

Deze depressie wordt vijfjaarlijks gemaaid, en als we voorzichtig tussen de Kleine lisdodde en Grote wederik schuiven is pas te merken wat een overvloed aan

ongewerveld leven hier voorhanden is. De Grote kattenstaart is bijzonder in trek op dit moment.

Gekapt elzenbos (c4-35-23)

We onderzoeken het gekapte bos, waar de bosplanten blootgesteld worden aan de ongenadige zonnestraling. Vooral de grote populatie IJle zegge is danig van kleur verschoten. In de rand vallen de taaie bladeren van *Cornus sericea* op; een geduchte exoot die overal langs de Schelde verschijnt en gemakkelijk wortelt op de twijgen.

Orchideeënstraat (c4-35-23)

Tot slot bezoeken we de vindplaats van Welriekende agrimonie. De voormalige toegangsweg voor de ophogingswerken uit het verleden is volledig overgroeid met Japanse duizendknoop en die wordt er bestreden op diverse experimentele wijzen.

Het is belangrijk dat hier de expansie van deze griezel wordt gestopt, want anders gaat deze vindplaats verloren! Welriekende agrimonie is van nature een plant van zomen en kapvlakten op kalkhoudende bodem, en geen graslandsoort. Bij het maaien moet goed worden gekozen waar en wanneer dit gebeurt. De voornaamste verschillen met Gewone agrimonie zijn de klokvormige schijnvruchtjes met teruggebogen onderste rij stekels, de lange beharing op de stengel en de bladonderzijde, en de duizenden onooglijke zittende klierhaartjes.

Er staat ook nog heel wat Rolklaver en Echt duizendguldenkruid. Als we de grote groene sprinkhanen trachten te kiekken, blijkt nadien dat het inderdaad over de Sikkelsprinkhaan (*Phaneroptera falcata*) gaat.

Slot

Het is een indrukwekkende excursie geweest, met toch wel een aantal bijzondere soorten als resultaat. Op de Rodelijst staan Bosorchis als 'onvoldoende gekend'. Als 'achteruitgaand' is vermeld Gewone agrimonie en Rode ogentroost. Zeldzaam is Welriekende agrimonie, een soort die in Hoboken niet veel sterker geurt dan de andere! In de lijst 'Oud-bos plant' vinden we Wijfjesvaren, IJle zegge, Smalle stekelvaren, Mannetjesvaren en Grote keverorchis. Lelietje-van-dalen hoort ook in het rijtje, maar was een aangeplante soort uit de tuin, dus geen goed criterium in Vlaanderen.

Ogenschijnlijk hebben we de laatste jaren heel de Polder bekeken, maar dit is alleen de plaatselijke werkgroep gegund. Wij wensen het team in Hoboken veel moed en succes in het uitbouwen en beschermen van dit bijzonder erfgoed langs de Schelde.

Een botanisch bezoekje aan de Goorkens in de Hoge Rielen (27/07/2006)

Erik Molenaar

In het kort

Eind juli had ik gelegenheid om Raf en Luc Schrey te vervoegen bij de inventarisatie van enkele grote percelen heide in beheer bij de Vlaamse overheid. Na onderzoek van duinkop en middeldiepe depressies hield het op met regenen en ging het naar een natte duinpan, waar we Knolrus is alle mogelijke vormen aantreffen. Er bevonden zich zelfs exemplaren met het uitzicht van Dwergrus, maar dan met twee afzonderlijk boven elkaar geplaatste bloempjes.

Op enkele oudere plagplaatsen was de kolonisatie al begonnen. De diepe plagplaats was spaarzaam begroeid met pioniers als Liggend hertshooi, Moeraswolfsklauw, jonge ronde blaadjes van Koningsvaren en enkele zeer kleine exemplaren Dubbelloof.

Verder konden we enkele jonge exemplaren Stekelbrem en Kruipbrem herkennen. Op de grote plagplaats was een oude vliegden gespaard en hierrond stond het al opnieuw vol Grove den, dat het leeuwendeel van de vegetatie voor zijn rekening nam, gevolgd door Trekrus. Opvallende soorten waren verder nog Kantig hertshooi, Moerasrolklaver en Gewone waternavel dat in vrucht stond. Er waren geen zeggesoorten aanwezig. Na de middag ging de temperatuur alweer boven dertig graden en onderzochten we een grote heide-in-herstel, met een romantisch slingerend bedraad pad en een educatief paneel. De plantage met Grove den was volledig gekapt en er had zich een plaatselijk gesloten Struikheide-vegetatie ontwikkeld met bijzonder veel Stekelbrem en Kruipbrem, dat her en der bloeide.

Verder waren Bochtige smele en Grijs kronkelsteeltje dominant, vergezeld van een grote keur van Bekermossen.

Er waren nauwelijks andere soorten te bespeuren, tenzij wat Amerikaanse vogelkers, een massa Grove den en bramen. Een bijzondere ervaring was ook de opnamemethode die gebruikt wordt in proefvlakken van 16 x 16 m waarbij gefaseerd werd genoteerd in eerst een 2 x 2 m, daarna het naar het noorden openklappen van het kwadraat in een 4 x 4m en daarna de totale bedekking. Dit gebeurde telkens met de schaal van Londo voor zowel moslaag, kruidlaag, struiklaag en boomlaag. Deze standaardprocedure is eigen aan de inventarisaties van deze Vlaamse overheidsdienst. Voor het inschatten van procenten is dit voor de beginneling niet eenvoudig!. Het terrein wordt bijna jaarlijks bezocht door universiteitsstudenten om er de flora te leren kennen.

Vooraf

Na het bezoek in mei verkennen we percelen in een ander deel van de meersen. 's Morgens gaan we naar de **Kraaimeersen** (ifbl c3-57-13) , en na de middag een zuidelijk deel van de **Daknamse meersen** (c3-57-14), waar we in zeer lang vervlogen tijden al eens een lijst maakten. Ondanks Lokerse feesten en allerhande zomerspektakels dagen er toch negen floristen op. Tom brengt een adventief mee uit de buurt, *Arctium tomentosum*. Spijtig genoeg kan Arne niet lang blijven, wegens een familiale gebeurtenis. De deelnemers zijn Erik Molenaar (verslag), Tom Neels (gids), Arne Verstraeten, Emiel Wagemans, Christian Breckpot, Jan Baeteman, Hugo De Beuckeleer, Philip Van De Velde en Olivier Beck.

Bespreking

Vochtig hooiland (c3-57-13)

Hier bevindt zich trouwens het Ooievaarsnest, waarvan er 4 jongen zijn grootgebracht. Desondanks vinden we overal kikkers. Het heeft flink geregend en de droge greppels hebben zich weer wat gevuld. Het gemaaide grasland levert wel wat inschattingsproblemen mee, maar er worden een vijftigtal soorten gevonden, waaronder enkele exemplaren bloeiende ranonkel, waarvan Arne ons later bevestigt dat het uitsluitend om Behaarde boterbloem gaat.

De inmiddels verschenen vruchtjes bezitten naar de rand toe kleine knobbeltjes. Geen van de planten had een knol. Conclusie volgens de flora van Lambinon: het gaat om Behaarde boterbloem. De Gewone waterbies is bijzonder slecht ontwikkeld, zeer slank en draagt een scheef aartje. Maar het onderste schutblad lijkt niet voldoende stengelomvattend voor het broertje Slanke waterbies. We staan ook lang stil bij een plek raaigrassen, waarvan in sommige aren langgenaalde en naaldloze kafjes te zien zijn. Vermoedelijk gaat het weer om *Lolium x boucheanum*. De meerjarige planten zaten vast in de grond.

vochtig hooiland (c3-57-13)

Verder op ligt een perceel dat aansluit op de Durmedijk. Hier vinden we nog veel meer Behaarde boterbloem, dat het uitstekend doet op deze alluviale klei. Ook Kruldistel en Grote zandkool kunnen hier genoteerd worden.

deel tegen Durme (c3-57-13)

Het dijklichaam wordt apart geïnterpreteerd, wat enkele verrassingen oplevert, zoals Wilde marjolein, dat nadien nergens meer gezien is...

Durmedijk (c3-57-13)

De dijk strekt zich over enkele honderden meters uit in een bocht.

We volgen de Durme en treffen er nog enkele voor de streek merkwaardige soorten op. Hoog struisgras, valt af en toe op, Lidrus is hier frekwent aanwezig – soms met talrijke sporulerende zijtakken. Na een klimpartijtje op de steile afkalvende oever blijkt de *Schrophularia* Geoord Helmkruid te zijn. We vinden er ook bloeiende landvormen van Veenwortel, maar het mooiste is Grote bevernel dat er vrijwel

dominant en aspectbepalend aanwezig is. Daar er verschillende flora's aan te pas komen, vinden we soms Kleine bevernel, maar de meting van de vruchten geeft uitsluitel. Het is natuurlijk een erg variabele plant. De enige waterplant die we aantreffen in de Durme is Gele plomp die er dan ook frewentaanwezig is.

Weiland, begreppeld (c3-57-13)

We gaan de weg terug over een door paarden begraasd perceel, waarin opnieuw veel knolboterbloem aanwezig blijkt, maar ook veel Tweerijige zegge en in de greppels Stijve zegge, Gele waterkers en Grote egelskop. In trapgaten staat vooral Rode waterereprijs.

pad met knotwilgen (c3-57-13)

In een perceeltje omgeven door knotwilgen vinden we een aantal ruigtesoorten, zoals Zevenblad, Koninginnenkruid, Echte valeriaan en Moerasspirea. Op de knotbomen groeit epifytisch Gewone vlier en Hulst. De wilgen vertonen vruchtlichamen van Lakzwammen. De kruidlaag is hier bijzonder rijk aan Straatgras, waarschijnlijk omdat hier dieren beschutting zoeken voor de hitte. Er is ook Schietwilg aanwezig, wellicht afkomstig van de knotbomen.

Weiland, begreppeld (c3-57-13)

Als we hierover naar de dijk gaan valt een flinke hoeveelheid Gestreepte witbol, Zomprus, Engels raaigras, Waterpeper en Schijfkamille op. Opnieuw staat er Behaarde boterbloem en een zeldzame Grote bevernel.

waterhoudende grachten (c3-57-13)

Voor de volledigheid vermelden we nog Grote waterweegbree en Japanse duizendknoop, de eerste in het water, de laatste op de oeverrand van een greppel.

langs de straat (c3-57-14)

Even een rubriek om deze leuke soorten onder te brengen. In de straat tussen het voetbalstadion en het café staat er aardig wat Straatliefdegras. We zien ook Bleekgele droogbloem, Late guldenroede en Middelste teunisbloem in een braaklandje. In de berm - of is het een grazig voetpad? - bloeit Hazenpootje.

Hooiland, diep begreppeld (c3-57-14)

Na de middag verkennen we percelen in de Daknamse meersen, dus aan de overzijde van de straat. Tussen de greppels is gemaaid, maar in de diepe slenken kunnen we nog heel wat soorten terugvinden. We vermelden hier Slanke waterweegbree, waarvan er enkele exemplaren bloeiden tussen een overvloed aan Grote waterweegbree. In de verlandingsvegetatie herkennen we ook enkele jonge bomen, zoals Witte els en Schietwilg. De greppels zijn vooral begroeid met Liesgras, Grote lisdodde en Riet. Hieronder staan een vijftigtal soorten, waaronder Groot moerasscherm, Bosbies, een massa Gewoon sikkemos, Scherpe zegge, Tweerijige zegge, Stijve zegge, Waterviolier, Pijptorkruid, Grote watereppe en diverse muntsoorten, waarvan Groene munt een opvallende maar sporadische verschijning was.

De geur van tandpasta blijft ons nog aardig bij, en ook het sleutelen van deze volstrekt kale verschijning met zijn duizenden kliertjes. Een enorm grote (dwz 95 cm hoge) Juncus doet ons opnieuw sleutelen, want deze vrijwel kaarsrechte plant is geen Veldrus maar eerder *J. articulatus* met loze zaaddozen. Opmerkelijk veel staat

er ook Poelruit, Rode waterereprijs en Schildereprijs. Deze laatste heeft hier soms vrij stompe bladeren en opmerkelijk roodgestreepte bloempjes.

Begraasd ruig weiland (c3-57-14)

Daarna passeren we een ruig grasland met een greppel waarin we Klein kroos, Dwergkroos, Puntkroos en Gewoon watervorkje vinden. De grazers hebben er pollen Pitrus en Kale jonker gespaard waarin heel wat Moerasrolklaver is blijven staan.

Begraasd ruig weiland met geschoonde gracht en plagplaats (c3-57-14)

Hier willen we uitkijken naar Geelgroene zegge, die verschenen is na schoning van de greppels. Maar dat blijkt onvindbaar. In enkele kleine plasjes vinden we een Sterrenkroos dat niet op naam is gebracht. In de randen staat Gespleten hennepnetel, dat in de flora blijkbaar nog steeds wordt onderscheiden als aparte soort. Ondanks het maaien en begrazen herkennen we nog overal Echte koekoeksbloem.

Gekapt populierenbosje (c3-57-14)

Aha! Hier kunnen we de bijdrage van Tim Audenaert over Spindotter in Dumortiera eens toetsen, want we vinden op deze kapvlakte nog een exemplaar dat inderdaad voorzien is van wortelende scheuten. In de ruigte met o.a. Haagwinde, Oeverzegge, Harig wilgenroosje, Gespleten hennepnetel, Moerasvergeet-mij-nietje, Riet en Hop vinden we een bijzonder afschrikwekkende Olifantsrups, de rups van Grootavondrood (*Deilephila elpenor*) etend van Grote kattenstaart. Boskruiskruid staat hier eveneens.

Drierijig populierenbos (c3-57-14)

In dit bosje zien we o.a. Oeverzegge, Bitterzoet, Mannetjesvaren en wat Amerikaanse vogelkers onder een scherm van grote populieren.

Moeraszone Trekgracht (c3-57-14)

In dit laatste perceel vinden we nog wat soorten die we te voren niet optekenden, waaronder Gewone engelwortel, Gevleugeld hertshooi, Biezenknoppen, Zwart tandzaad, Hoge cyperzegge, Tweerijige zegge, Ruwe smele, Brede wespeorchis en dies meer.

Toevallig zien we toch nog enkele mooie vlekken Geelgroene zegge onder Heelblaadjes, Zeegroene rus en Akkerdistel. Om het toch wat frustrerend te houden, staan er op twee vrij kale plaatsen rozetten van een composiet met wit melksap. Hoewel het toen niet te binnen wilde schieten, gaat het vermoedelijk om Gekroesde melkdistel.

Slot

Vandaag verzamelen we gegevens van 170 taxa uit de twee gebieden die we beschrijven met de schaal van Tansley. We kunnen vooral opmerken dat de ad interim-gids Tom zich grondig van zijn taak heeft gekweten. Interessant is evenwel het verschil in vegetatie op de klei in de Kraaimeersen tegenover de venige Daknamse meersen, vooral weerspiegeld in de (onder)soorten 'Getande weegbree' / Grote weegbree, Kruldistel / Kale jonker.

Nieuwsbrief ZWAMMEN

6e jaargang, nr. 3
juli 2006

natuurpunt
Studie

Paddestoelenwerkgroep Natuurpunt

Momenteel zijn er in Vlaanderen 12 paddestoelenwerkgroepen van Natuurpunt actief. Zij organiseren talloze excursies waarbij aandacht besteed wordt aan educatie. De werkgroepen doen aan inventarisatie van gebieden. Deze gegevens worden systematisch ingevoerd op uurhokniveau (4 km x 4 km) of op kwartierhokniveau (1 km x 1 km). Deze gegevens kunnen op termijn gebruikt worden voor het samenstellen van een atlas. In Vlaams-Brabant werd in 2001 een atlasproject opgestart met ondersteuning van de provincie. Momenteel wordt naar 20 gemakkelijk herkenbare soorten die in bosgebieden voorkomen gekeken. U kan hier als vrijwilliger actief aan deelnemen. Nieuwe vrijwilligers zijn welkom: een handige brochure voor het herkennen en determineren van de soorten wordt gratis verspreid en er zijn talrijke cursussen voor beginners en educatieve wandelingen.

Informatie excursies, cursussen en atlasproject:

Roosmarijn Steeman
Natuurpunt Studie
Michiel Coxiestraat 11
2800 Mechelen
015/ 29 72 22

Hans Vermeulen
Graatakker 11
2300 Turnhout
tel. 014 47 29 53

E-mailadres:
paddestoelen@natuurpunt.be

Natuurpunt Moervaart-Zuidlede: Cursus Paddestoelen

Maatje den Herder

Paddestoelen spreken mensen aan, maar roepen ook veel vragen op. Er doen veel verhalen en anekdotes de ronde over die soms vreemd gevormde levensvormen. Ze hebben iets mythisch en mysterieus, wat in de naamgeving terug te vinden is. Sommige paddestoelen zijn smakelijk, andere nauwelijks eetbaar of heel giftig. Eind september en begin oktober organiseert Natuurpunt Moervaart-Zuidlede een basiscursus over paddestoelen, één theoretische les en vier praktijkwandelingen. Om deze cursus te volgen, is het niet nodig over voorkennis te beschikken, een ruime interesse in natuur volstaat. Tijdens de excursies verdiepen we ons in de paddestoelen in enkele verschillende biotopen: bos en heide, meersen en weiland, en een stadstuin (onder andere het Heidebos, het Etbos en de Turfmeersen,...).

Inschrijvingen:

Het aantal deelnemers aan de cursus is beperkt tot 25, waardoor het van belang is snel in te schrijven. Leden van Natuurpunt betalen tien euro voor het volgen van deze cursus, niet-leden betalen twintig euro.

Schrijf je in bij: Annie Veldeman, Dahlialaan 11, 9185 Wachtebeke, tel.: 09-345 00 52, annie.veldeman@telenet.be

Het bedrag schrijf je over op rekeningnummer 001-2048547-80 van Natuurpunt Moervaart-Zuidlede, met vermelding 'cursus paddestoelen + aantal personen'

de eerste les vindt plaats op vrijdag 22 september om 19u30 in de cafetaria van het Rust- en Verzorgingstehuis het Moervaartheem, Meerstraat 31 te Wachtebeke. Praktijklessen op de zaterdagen 23 september, 7, 14 en 21 oktober 2006 van 13.30u tot 16.30u

Meer informatie:

bij Maatje den Herder, tel.: 09-355 58 59, e-mail maatje.den.herder@telenet.be
of bij Lou Roelandt, tel.: 09-348 70 31, e-mail lou.roelandt@skynet.be

PaddenstoelenWerkgroep Westhoek programma 2006

Pol Debaenst

In onderstaand overzicht vindt u de activiteiten van PaddenstoelenWerkgroep Westhoek. Meer informatie met betrekking tot deze activiteiten is verkrijgbaar bij Pol Debaenst p/a Burgweg 19, 8630 Veurne 058 31 39 69
pol_debaenst@msn.com

(v) = voormiddag, (n) = namiddag, (a) = avond, (d) = dagexcursie, (taV) = thema-activiteit Veurne

Di. 19/09 (taV) Paddestoelen in wegbermen, De Moeren, Veurne
Bijeenkomst 9.00 u., kerk, Bulskampstraat, Bulskamp (Veurne).

Zo. 15/10 (n) Cabourdomein, Adinkerke
Paddestoelenexcursie i.s.m. Natuurpunt afd. Westkust.
Bijeenkomst 14.00 u., parking Cabourdomein, Moeresteenweg 139, Adinkerke.

Zo. 21/10 (n) 7de Vlaamse-Paddestoelen-Kijkdag: SIMLI-duinen, Nieuwpoort
Bijeenkomst 14.00 u., vóór Ter Helme (vakantiecentrum), Kinderlaan, Nieuwpoort.

Di. 07/11 (taV) Paddestoelen in kanaalbermen, Jaagpad, Veurne
Bijeenkomst 9.00 u., Zuidburgweg (vóór de Rijkswacht), Veurne.

Di. 14/11 (tav) Paddestoelen in wegbermen, De Moeren, Veurne
Bijeenkomst 9.00 u., kerk, Bulskampstraat, Bulskamp (Veurne).

Za. 18/11 (v) Garzebekeveld, Adinkerke
Bijeenkomst 9.00 u., parking Stationsplein, Station Adinkerke.

Za. 02/12 (v of d?) 10-jarig bestaan PWW
Meer hierover in volgend nummer.

Za. 09/12 (n) Vl. Natuurreservaat De Westhoek (ng), De Panne
Bijeenkomst 14.00 u., parking Schuilhavenlaan, De Panne.

Mycologia Zuid-West-Vlaanderen: Programma 2006

Christine Hanssens

28 en 29 september

In samenwerking met Directie Leefmilieu Kortrijk en Natuurpunt Kortrijk
« Tweedaagse geanimeerde paddenstoelententoonstelling met diamontage »
Voor Lager en Secundair onderwijs in O.C. De Neerbeek te Bissegem
Leiding: Christine Hanssens tel: 056/212313

Vrijdag 6 oktober

In samenwerking met Provincie West-Vlaanderen
"Op zoek naar paddenstoelen met begeleiding en aandacht voor 60 soorten".
Voor alle publiek met of zonder voorkennis. Deelname gratis.
Van 19u tot 22u Nec "de Steenoven" Schaapsdreef 29 te Kortrijk
Kennismaking met de boeiende en mysterieuze wereld der zwammen.
- leefwijze en ecologie
- hun vorm en voorkomen
- diavoorstelling 60 soorten
- informatie over het project.

Zaterdag 7 oktober: "Op zoek naar paddestoelen in Bellegembos"

Zaterdag 21 oktober: "Zwammen in het Kennedybos te Kortrijk"

Zaterdag 4 november: "Zwammenrijkdom in een Stads- of Kasteelpark"
(Plaatsbezoeken zijn onder voorbehoud)

Afspraak: om 14u aan het Nec "de Steenoven" Schaapsdreef 29 te Kortrijk

Leiding: Frank Vandendriessche tel: 056/227139

<p>1 oktober "Bergelen vol paddestoelen" te Gullegem Gids: Christine Hanssens Afspraak: 9u30' aan de Ponyhoeve, Hemelhofweg te Gullegem</p>	<p>1 oktober "Herfst sfeer met de zwammen in het Arnolduspark en Bassegebos" Gids: Christine Hanssens Afspraak: Van 14 u Parking Fonteintje, Kapellestraat Tiegem (tegenover het Arnolduspark)</p>
<p>8 oktober Paddestoelenrijkdom in "de Kleiputten" te Kortrijk Gids: Frank Vandendriessche Afspraak: 9u30 aan de Steenoven Schaapsdreef 29 te Kortrijk</p>	<p>8 oktober Op zoek in de Gavers Gids: Lucrèse Vannieuwerburgh Afspraak: 9u30 op de Gavers parking Zuid (Koutermolen)</p>
<p>8 oktober Paddestoelen en muurvegetatie in Provinciedomein "het Sterrebos" te Rumbek Gids: Christine Hanssens Afspraak: 10u op de parking van het domein</p>	<p>11 oktober Op zoek in de bossen van Calonelle Gids: Christine Hanssens Afspraak: 13u aan de Steenoven Schaapsdreef 29 te Kortrijk</p>
<p>15 oktober Op zoek naar paddestoelen in Provinciedomein "de Baliekouter" Gids: Frank Vandendriessche Afspraak: 14u op de parking van het domein</p>	<p>15 oktober Paddestoelen in Poel en Leiemeersen te Menen Gids: Michel Lagae Afspraak: 9u parking naast de Poel achter Cultureel centrum "de Steiger"</p>
<p>29 oktober Zwammen in het Kennedybos Gids: Frank Vandendriessche en Erna Declercq Afspraak: 9u30 aan de ingang van het bos in de Kennedylaan te Kortrijk</p>	<p>12 november Zwammen in Provinciedomein 't Veld te Ardoois Gids: Christine Hanssens & Frank Vandendriessche Afspraak: 14u aan "de Keunepupe", cafétaria van het domein</p>
<p>19 november Paddestoelen in Provinciedomein Wallemote- Wolvenhof te Izegem Gids: Frank Vandendriessche Afspraak: 10u op de parking van het domein</p>	<p>06/09 - 04/10 – 08/11 – 06/12 Woensdagnamiddag excursie's 15/11 – 20/12 Woensdagnamiddag microscopie <i>info: via onderstaande naam en telefoon</i></p>

info: Hanssens Christine ☎ 056/21 23 13
 Vandepancke José ☎ 056/35 43 64
 Vannieuwerburgh Lucrèse ☎ 056/71 90 40

Lagae Michel ☎ 056/41 70 74
 Vandendriessche Frank ☎ 056/22 71 39

Kalender Paddenstoelenwerkgroep Zuid-West-Brabant

Pierre Kestemont

dag	datum	afspraakplaats	plaats 2005	2006
woensdag	6/09/2006	kerk Dworp	Hallerbos Hoge Bermweg	Scoutsdomein La fresnaye
woensdag	20/09/2006	kerk Dworp	Zevenbronnen	Hallerbos Kampendaal
zondag	24/09/2006	kerk Dworp	Grootbos (Alseberg)	Begijnenbos
woensdag	27/09/2006	kerk Dworp	Begijnenbos	Zevenbronnen
zondag	1/10/2006	kerk Dworp	Kleetbos/Schaveyspark	Weikes
woensdag	4/10/2006	kerk Dworp	Achtdreven Hallerbos	Hallerbos Achtdreven
zondag	8/10/2006	kerk Dworp	Hallerbos Kampendaal	Hallerbos Hoge Bermweg
woensdag	11/10/2006	Hanenbos	Zevenbronnen	Hanenbos
zondag	15/10/2006	kerk Dworp		Destelheide (te vragen bij Peter)
woensdag	18/10/2006	kerk Dworp	Park Gaasbeek	Maasdalbos
zondag	22/10/2006	kerk Dworp	Hanenbos	Hallerbos Kriekske
woensdag	25/10/2006	kerk Dworp	Wijnbrondal	Zevenbronnen
zondag	29/10/2006	kerk Dworp	Laborelec	Kleetbos
woensdag	1/11/2006			
zondag	5/11/2006	Taborgberg Dilbeek	Weikes	Taborgberg Dilbeek
woensdag	8/11/2006	Kasteel Gaasbeek	Maasdalbos	Gaasbeek

Paddestoelengids voor onderweg. Verkrijgbaar bij Natuurpunt Winkel

Roosmarijn Steeman

De nieuwe uitgave van E. Gerhardt (de bekende 'baksteen' oftewel de paddestoelengids voor onderweg) is opnieuw verkrijgbaar in de Natuurpunt Winkel. Tot 6 oktober loopt er een promo-actie waarbij er 25% korting wordt gegeven op dit boek. Het is tot dan verkrijgbaar aan 21 EUR. Het is een soft-back uitgave.

Enkele verschillen: de informatie over de status van de soorten is aangepast aan de Nederlandse en Belgische situatie. Er zijn een aantal nieuwe Nederlandse namen geïntroduceerd (terwijl in de vorige versie voor die soorten enkel een wetenschappelijke naam werd gegeven) en blijkbaar zijn er ook enkele foto's vervangen.

Bestellen kan via 014/47 29 56 of via winkel@natuurpunt.be.

Een uitgave van
Natuurpunt,
vereniging voor
natuur en
landschap
in Vlaanderen

